

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

“TOPLUMUN KAPANINDAKİ BİREY”

Kılavuz Öğretmen: Abdullah Şahin

Öğrencinin Adı: Naz

Öğrencinin Soyadı: Karadoğan

Diploma Numarası: D1129-0037

Ödevin Sözcük Sayısı: 3749

Araştırma Sorusu: Sabahattin Ali’nin “İçimizdeki Şeytan” adlı yapıtında toplumun birey üzerindeki etkisi nasıl incelenmiştir?

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT (ÖZ).....	2
GİRİŞ.....	3
A - TOPLUM İÇİNDE ÖRGÜTLENMELER	4
a) Ömer’in Arkadaş Grubu.....	4
b) Aile Yapısı.....	8
B-BİREYİN İÇ DÜNYASI.....	10
a) Ömer.....	10
b) Bedri	12
c) Macide.....	14
C-AŞK.....	16
SONUÇ	19
KAYNAKÇA.....	20

ABSTRACT (ÖZ)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 Dersi kapsamında hazırlanan bu bitirme tezinde Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtında toplumsal yapının bireyler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapıtta toplum içinde kuşatılmış, baskı altına alınmış birey ele alınmıştır. Bu anlatılırken birtakım örgütlenmelerin etkisine yer verilmiştir. Giriş bölümünde, odak figür Ömer'in hayatı aracılığıyla toplumdaki kapana kısılmışlık aktarılmıştır. Birinci alt başlıkta toplum içindeki bu örgütlenmelerden bahsedilmektedir. Bu örgütlenmelerin birey üzerinde yarattığı baskı ve olumsuz etki ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bölüm, odak figür Ömer ve aile yapısı olarak iki bölümden oluşmaktadır. Ömer'in bu örgütlenmelerdeki yerinden ve toplumun bu örgütlenmelerinin aileye nasıl yansıdığı aktarılmıştır. İkinci alt başlıkta ise bireylerin iç dünyalarından bahsedilmiştir. Toplum yapısının iç dünyalarına yansıması tartışılmıştır. Son alt başlık olan üçüncü alt başlıkta ise yapıtın kurgusunda önemli bir yere sahip olan aşk olgusu incelenmiştir. Aşk, yapıtın temelinde bulunduğu için yapıtta önemli rol oynamaktadır. Gelişme kısmında yapılan değerlendirmeler çeşitli alıntı, yapıttan göndermeler ve anlatım teknikleriyle desteklenmiştir. Sonuç bölümünde ise toplumsal yapının birey üzerindeki etkisi ele alınmış ve bireyleri etkilediğinde ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır.

GİRİŞ

Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtında toplumsal yapının bireyler üzerindeki etkisi görülmektedir. Her birey ait olduğu toplumdan birer özellik yansıtır. Bu yüzden yapıtta da bireyler topluma bir ayna tutmaktadır. Odak figür Ömer'in hayatındaki değişimlerden bahsedilmektedir. Odak figür olan Ömer bir gün vapurda akrabası olan Macide ile tanışır ve ona âşık olur. Bunun sonucunda tüm hayatının değiştiği görülür. Macide ise Balıkesir'den İstanbul'a gelmiş bir konservatuar öğrencisidir. Bu yüzden yapıtta hem Balıkesir hem de İstanbul'dan bahsedilmektedir. Macide İstanbul'da akrabası Emine Teyzenin evinde kalmaktadır ve babasının ölümünden sonra Emine Teyzelerin evinde huzursuzluklar yaşanması nedeniyle evi terk edip Ömer ile yaşamaya başlamıştır. Bununla birlikte beraber yaşadıkları maddi ve manevi olumsuzluklar, Ömer'in içindeki şeytan olarak adlandırdığı içgüdüsel arzu ve isteklerine karşı gelememe durumu onların ilişkilerini zedelemiştir. Bir gece dışarı çıktıklarında Macide'nin çocukluk aşkı aynı zamanda Ömer'in yakın arkadaşı olan Bedri ile karşılaşmaları ise yapıtın gelişme bölümünde önemli bir olaydır. Çünkü hem yapıttaki figürlerin çoğalması hem de toplumsal yapının etkileri beraber aktarılmıştır. Daha sonra Ömer'in içindeki şeytana karşı koyamaması ve arkadaş grubundaki aydın görünümlü kimseler yüzünden değişim yaşayıp Macide'den ve yaşamından uzaklaşması Macide'yi Bedri'ye yakınlaştırmıştır. Yapıt odak figür Ömer'in toplum tarafından kullanılması ve dengesiz davranışları yüzünden hapishaneye gitmesi ve hapishaneden çıkınca Macide'ye daha fazla zarar vermemek için ondan ayrılıp onu Bedri'ye emanet etmesi ve Macide'nin de Bedri ile yaşamasıyla sonuçlanmaktadır.

A- TOPLUM İÇİNDE ÖRGÜTLENMELER

a. Ömer'in Arkadaş Grubu

Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtında birçok toplumsal örgütlenmeye yer verilmiştir. Bu örgütlenmeler yapıtın kurgusal ilerleyişinde önemli bir yere sahiptir. Bu grupların başında Ömer'in sürekli vakit geçirdiği "Profesör, yazar ve şairlerden" oluşan arkadaş takımı gelmektedir. Bu grupta Nihat, İsmet Şerif, Profesör Hikmet Bey, Emin Kamil ve Hüseyin Bey gibi isimler yer almaktadır. Bu örgütlenmedeki insanlar, aydın görünümlüler ancak gerçekte bu niteliğe sahip değildir.

Bireyi en çok etkileyen faktörlerden biri de arkadaş grubudur. Toplumdaki bu örgütlenmeler, ister istemez iyi kişilikli insanlar tarafından benimsenir ve onaylanır. Odak figür olan Ömer de aslında ne kadar iyi bir kişiliğe sahip olsa da bu arkadaş grubu ve çevresindeki bu örgütlenme onu etkisi altına alır. Prof. Hikmet Bey'in Ömer ile tanıştırdığı Hüseyin Bey isimli yazar, sosyal ilişkilerinde yazarlık konumunu kullanmakta ve yersiz bir özgüvene sahiptir.

"Fakat asıl şöhreti, daha doğrusu kudreti, muharrirliğinde değil, işgal ettiği mühim mevkideydi. Bütün konuşmalarında ve hareketlerinde büyükçe bir memur olmanın verdiği salahiyyet ve hürriyet kendini gösteriyordu. Her sözünü karşısındakilere silahtan tecrit eden bir gülümseme ile bitiriyor ve kendisine yapılan itirazları dinlememek suretiyle ret ve cerh ediyordu." (Ali, 154)

Bu boş özgüven, kimseyi dinlememesi, kimsenin fikirlerine değer vermemesi o dönemin yazarlarının kişiliğini yansıtmaktadır. Halkı cahil ve eğitimsiz gördükleri için her düşüncelerine inandırmak isterler. Bu yapmacık, bilgili görünmeye ve yetersiz kültür birikimleri ile çevresindeki insanlara hava atmaya çalışan kişiler, bir süre sonra topluma yarardan çok zarar verirler. Bu zararları toplumdaki iyi insanları ve zaaflarını kullanarak onları kandırmakla

bağdaştırılabilir. Bu bağlamda yapıttaki yazarlar, edebiyatçılar ve aydın görünümlü kimseler konumlarını birer silah olarak kullanmakta ve bunun nedeninin aslında kendi zayıflıklarını kapatmak istemeleridir.

Profesör Hikmet Bey, yapıtta suratına bakılmaktan çekinilen bir figür olarak tanıtılmıştır. Hikmet Bey'in böyle tanıtılması anlatıcının tutumunu göstermektedir. Anlatıcı bu betimlemelerinde Hikmet Bey'i kişiliğiyle bir tutmaya çalışmaktadır. Hikmet Bey namusuna ve şerefine düşkün bir insan olarak tanıtılsa da aslında yapıtın sonlarında diğerleri gibi onun da öyle olmadığı görülür. Yapıtta Hikmet Beyin kişiliği Macide'ye bakışları aracılığıyla da gösterilmeye çalışılmıştır. Macide'yi cinsel anlamda rahatsız eden bu bakışlarla, görünümü gibi kişiliğiyle de bir paralellik kurmaya çalışılmaktadır. Macide ile olan ilişkisinin dışında da sosyal anlamda çelişkileri olduğu da gösterilmiştir. Yapıtın başlarında *"Devlet parasına ne bahanesiyle olursa olsun el uzatanlara insaf etmemeli"* düşüncesinde olup vezneden para çalan Veznedar Hafız Hüsamettin Efendi'nin adalete teslim edilmesi gerektiğini söylemektedir. Ancak Ömer'in veznedardan aldığı para kendi gruplarına aktarıldığı için ses çıkarmadığı görülmektedir.

"Minimini bir suratın yarısını kaplayan iri ve biraz sola mail burnu, bir cilt hastalığını yeni atlatmış gibi pul pul derisi ve hele o küt parmaklarının ucundaki yarım santimden daha kısa, etlere gömülmüş ve kubbelenmiş turnaklarıyla karşısındakine ilk verdiği his, gözlerini kapamak arzusu olurdu." (Ali, 120)

İsmet Şerif ise Balkan Savaşlarında boynuna saplanan mermi yüzünden başı sol omzuna doğru eğrilmiştir. Anlatıcı ilk olarak onun yarısından bahsetmektedir. Hayata karşı bakış açısının bu yüzden hep olumsuz olduğu görülmektedir. Bu olaydan ötürü içinde bunun sınırını aşarak eleştirilerinde karışıklıklar yaşamaktadır. Ayrıca dönemin ileri gelen yazarlarındandır. Romanlarında her zaman birilerini eleştirmektedir. Bunun sebebi anlatıcı tarafından savaşta

boynuna aldığı yara olarak gösterilmektedir. Fiziksel bir yetersizliğin, sosyal bir kendini gösterme gayretiyle dengelendiği gösterilmeye çalışılmaktadır. Figürün “Yara” adlı bir romanı olması; bu olayın onun sanatsal çabalarında nasıl etkili olduğuna işarettir. Bu bağlamda insanların geçmişte yaşadıklarıyla nesnel eleştirileri birbirine karıştırdığı görülmektedir. Burada İsmet Şerif’in aydın olmama durumu okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bir aydının özelliğinin karşıtı olarak her zaman halkı eleştirmekte ve eleştiri kabul etmemektedir, gelen eleştirilere karşı çıkmaktadır ve tartışmaya girmektedir. Ayrıca yapıttaki tüm aydın görünümü ancak aydın olmayan figürlerin özelliğinden olan birbirlerini dinlememe ve kendi bildiğinin doğru olduğunu yanlış olsa bile savunma özelliği ‘İsmet Şerif’ adlı figürde baskındır.

Bir diğer aydın görünümü figür ise Emin Kâmil’dir. Emin Kâmil dönemin şairlerini temsil etmektedir. Hiçbir iş yapmamakta ve boş boş dolaşmaktadır. Tüm bunların üstüne kendini beğenmiştir ve kimseyi beğenmemektedir. Her ne kadar bir şeyler yazıyor, biliyor gözükse de aslında hiçbir şey bilmemekte ve kendisini şair olarak göstermeye çalışmaktadır. Yazdığı şiirlerde de anlam bütünlüğünün olmaması ve konun anlaşılabilmesi onun aydın gibi görünüp bilginin gücünü değil konumunun gücünü kullanmaya çalıştığı görülmektedir.

Ayrıca Ömer’in arkadaş grubundan olan ve Ömer’i en çok etkileyen figür ise Nihat’tır. Nihat paraya düşkün ve herkesten üstün olmaya çalışan bir karaktere sahiptir. Parayı nereden, hangi yoldan kazandığını önemsemediği ve önemli olanın bir şekilde parayı elde etmek olduğunu düşünür. *”Yaşamak herkesten daha iyi, herkesten daha üstün yaşamak, insanlara hakim olarak, kuvvetli, belki de biraz zalim olarak yaşamak...”* (Ali, s. 45)

Nihat’ın bu hırsı Ömer’e de yansımıştır. Ömer’in kararsızlığından, olaylar karşısındaki iradesizliğinden ve arkadaşlarından uzaklaşmak için bir çaba sarf etmemesinden dolayı arkadaşları tarafından hep ikna edilmesi kolay biridir. Nihat, yapıttaki aydın görünümü ama aydın olmayan kişiler gibi karanlık işler çevirmektedir; iyi işler içinde olmamaktadır ve

insanları kullanmaktadır. Karanlık işlerine Ömer'i de alet etmektedir. Şöyle ki Ömer her ne kadar hırsızlık yapmak istemese de Nihat'ın bu her şeye sahip olma isteği yüzünden çorap çalmasına neden olmuş, daha sonra iste o çorabı Ömer yine kendi vicdanı el vermediğinden geri bırakmıştır. Burada vicdanın baskınlığı ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Nihat'ın Ömer üzerindeki en büyük olumsuz etkisi iste veznedardan para istetmesidir, yani masum insanları kullanmasıdır. Veznedardan zorla para alması için Ömer'i ikna etmiştir ancak Ömer bunun sonucunun nereye varacağını bilse de içindeki arzu ve isteklere karşı gelememiş, Nihat'ın kurduğu bu tuzağa düşmüş ve sonuçlarına katlanmak zorunda kalmıştır. Burada Ömer'in kendiyle çelişkileri anlatım tekniklerinden iç monolog kullanılarak okuyucuya aktarılmıştır. Ömer'in sık sık kendi kendisini durdurmaya çalıştığı ancak bunu başaramadığı görülmektedir. Durmadan içindeki şeytan ile savaş vermesi ve hep yenik düşmesi, onun ilkel arzularını arkadaşlarının dürttüğünün göstergesidir. Nihat yapıtta Ömer'in içindeki şeytanı harekete geçiren figür olarak ele alınabilir. Bu bağlamda Ömer'in arkadaş çevresinden etkilendiği görülmektedir. Ömer her ne kadar özünde iyi bir insan olsa da arkadaşları onu kendi içlerine almışlardır. Ancak Ömer'in de arkadaşlarına olan bu bağımlılığın nedenini "maddi bağımlılık" olarak açıklayabiliriz. Çünkü arkadaşları ona maddi açıdan yardımda bulunmaktadır ve Ömer onlara sırtını çevirmemektedir. Odak figür ne kadar saflığı temsil etse de onun kendisini beğenmiş, çıkarıcı arkadaşlarından oluşan arkadaş grubu onu kötü yola sokmuştur.

Bu bağlamda, yapıttaki tüm bu grup içindeki insanların kadına bakış açısı aynı zamanda dönemin kadına bakış açısını yansıtmaktadır. Yapıtta kadın ve toplumun kadına bakış açısı kavramı Macide aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Kadını bir meta olarak görmektedirler. Burada yine aydın kişilerin özelliklerini olması gereken özelliklerden hiçbirini taşımadıkları görülür çünkü Macide'yi bir cinsel obje olarak görmüşlerdir. Her biri dışarıdan ahlaklı gözükseler de aslında yaptıkları eylemlerin tersi olması bir çelişkidir. Arkadaşları olan Ömer'in karısı Macide'ye sarkıntılık etmeleri, onların ikiyezlü olma durumunu öne çıkartmaktadır.

Ömer'in de onlara borcu olduğu için bu olaylara tepki verememesi toplumdaki güçsüz insanları ve toplumda ses çıkaramayan masum kadınları güçsüz tarafları ile kullandıklarını gösterir. Macide'ye karşı böyle ahlaksız davranışlarda bulunmalarının sonrasında ise Ömer tutuklandığında Macide'yi tanımazlıktan gelmeleri, aslında tutarsız olduklarını ve görünen kişiliklerinin ardında birer çelişki taşıdığını göstermektedir.

b. AİLE YAPISI

Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtında, dönemin toplumsal hayatındaki aile yapısı odak figürlerden biri olan Macide aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Macide'nin yapıt boyunca üç farklı aile ortamında bulunduğu görülmektedir. Birincisi Macide'nin Balıkesir'deki kendi ailesidir. Balıkesir'in ileri gelen, köklü ailelerinden gelmekte olduğu bilinmektedir. Aile içi ilişkilerinde ise babasının Macide ile pek ilgili olmadığı göze çarpmaktadır. Macide İstanbul'a giderken üzülmemiş hatta umursamamıştır. Bu yüzden Macide Balıkesir'de ki aile yaşamında da içine kapanık büyümüştür. Ancak İstanbul'daki Emine Teyze'lerin evine bakacak olursak, evdeki düzenin para üzerine kurulduğu göze çarpar. Emine teyze ve ailesinin eskiden ne kadar zengin olsalar da artık paralarının tükendiğini ve Macide'nin babasından gelen paraya muhtaç oldukları görülür. Her ne kadar Macide'yi bir para kaynağı olarak görseler de dönemin aile yapısını Macide aracılığıyla yansıtmaktadırlar. Macide Ömer ile buluşmaktan eve geç geldiğinde mahallelinin tepkisini üzerlerine çektiği için ona kızmakta oldukları görülmektedir. Dönemin toplumsal aile yapısı aslında tutucu bir yapıya sahiptir. Emine teyzenin evi Macide'nin gerçek evi olmasa da o evin kızı sayılması ve yaptıklarından ev halkının sorumlu tutulması aslında aile kavramının, ilişkilerin birbirine bağlı olduğunu gösterir.

Yapıttaki bir diğer aile ise Ömer ile Macide'nin beraber yaşamaya başladıkları zaman kurmuş oldukları ailedir. Önceki ilişkilerinin aksine aynı evde yaşamaya başladıkları anda toplumsal kadın ve erkek rollerine büründükleri görülmektedir. Ömer'in davranışlarında da değişiklik

görülür. Ömer her ne kadar sorumsuz ve umursamaz bir karaktere sahip olsa da Macide ile beraber yaşamaya başladıkları anda bir para kazanma hırsı içine girmiştir ve yapıtta Ömer ile ilgili dikkat çekici detaylardan biri de budur. Bunun sebebi, Ömer'in yaşamı boyunca tutarsız ve sorumsuz olmasıdır. Bu sorumsuzlukların bir aile düzenine girdiği anda yerini telaşa bırakması onun aile düzenine önem verdiğini gösterir. Evde Macide'nin beklediğini bilmesi, ona para götürmek istemesi, evi geçindirmek için uğraşması bile Ömer'in sorumsuz davranışlarını biraz olsun azalttığını göstermektedir. Aynı zamanda Macide'den para almak istememesi parayı kendisinin kazanması gerektiğini düşünmesi dönemin aile yapısında ataerkil bir yapının hâkim olduğunu göstermektedir. Macide'nin ise güçlü kadın görünümünü bir aile kurunca geri plana attığını söylenebilir. Bunun nedeni ataerkil bir yapıda, ailede, kadının sözünün geçmemesidir. Macide'nin Ömer ne yaparsa yapsın ses çıkaramaması onun da aynı evde yaşamaya başlayıp aile kurduğunda kendini toplumsal kadın algısı içine sokmasıdır. Yapıttaki kadınlar gibi Macide de kocasının davranışlarına ses çıkarmamakta ve evde oturup onun para getirmesini beklemektedir. Bu bağlamda hem Ömer hem de Macide yapıtta aile kavramı oluşturan figürlerdir. Toplumun aile yapısı, var olan düzen onlara da yansımıştır. Tek dertleri aile geçindirmek olmuştur ve bu durumun tıpkı Macide'nin Balıkesir'deki ailesi, Emine Teyze ve Galip Amcanın evindeki gibi ikili ilişkileri, aileyi zedelediği görülmektedir. Para hırsı ve geçim sıkıntısı o dönemin aile yapısının temelini oluşturmaktadır.

B. BİREYİN İÇ DÜNYASI

a. ÖMER

Yapıtın odak figürlerinden olan Ömer; iradesiz, kararsız, istikrarsız, ilkel arzuları olan bir yapıya sahiptir ve toplumun “güçsüz” olan kesimini simgelemektedir. Yapıt boyunca yaşadığı çaresizlikler ve çıkmazlar onun aslında çevresindekilere muhtaç bir figür olduğunu göstermektedir. Özünde ne iyi bir birey olması dışında, her şeyi paraya bağlaması, para olmadan mutlu olmaması ve para için her şeyi yapabilecek düzeyde olması, onun hayatında büyük hatalar yapmasına sebep olmuştur. Nitekim yapmıştır da ve bu hatalar onun vicdanında hep bir yara olarak kalmıştır. Çalışmaktan pek hoşlanmayan bir yapıya sahip olması, onun çevresindeki olumsuz insanlardan uzaklaşamamasına sebep olmuştur. Örneğin, arkadaş grubundaki bireylerden borç aldığı için onlardan bağlarını koparamamıştır. Burada güçsüz insanın kapana kısılmışlığı görülmektedir. Odak figür yapıt boyunca diğer insanlara göre daha güçsüz tanıtılmıştır ve onlar tarafından yönetilmiştir. Ne yapacağını bilmediğinden hep başka insanların onun için koyduğu sınırlar içinde yaşamıştır. Aynı zamanda, yaptığı her toplum kurallarına, iyi insan niteliklerine karşı davranışlardan “içindeki şeytanı” sorumlu tutmaktadır. Her hatasında “içindeki şeytanı” suçlaması, onun iradesizliğini gösterir.

Ömer’in iç dünyasında etkisi olan olaylardan birisi, Nihat’ın zorlaması ile veznedardan para istemesidir. Düşkün durumda olan bir insandan, veznedardan, faydalanmasının ne kadar yanlış olduğunu bilse de heveslerine karşı koyamamıştır ve yine içindeki şeytanı bahane etmiştir.

"İsteyip istemediğimi doğru dürüst bilmediğim, fakat neticesi aleyhime çıkarsa istemediğimi iddia ettiğim bu nevi söz ve fiillerimin daimi bir mesulünü bulmuştum: Buna içindeki şeytan diyordum, müdafaasını üzerime almaktan korktuğum bütün hareketlerimi ona yüklüyor ve kendi suratıma tüküreceğim yerde, haksızlığa, tesadüfün cilvesine uğramış bir mazlum gibi nefsimi

şefkat ve ihtimama layık görüyordum. Halbuki ne şeytanı azizim, ne şeytanı? Bu bizim gururumuzun, salaklığımızın uydurması... İçimizdeki şeytan pek de kurnazca olmayan bir kaçamak yolu... İçimizdeki şeytan yok... İçimizdeki aciz var... Tembellik var... İradesizlik, bilgisizlik ve bunların hepsinden daha korkunç bir şey: hakikatleri görmekten kaçmak itiyadı var...’’

Yapıttaki bu ifade aslında Ömer’in iç dünyasını açıklamaktadır. Tüm kararlarını başka insanların iradesi altında vermesinin içindeki şeytanla bir alakası olmadığını kendisinin de anladığını gösterir. İçindeki şeytanın gerçek bir şeytan olmadığını ve aslında bu şeytanın çevresindeki, onu yönlendiren insanlar olduğunu anlamaktadır. Çünkü aslında Ömer’in’’ içimizdeki şeytan’’ diye tabir ettiği şey çevresindeki insanlardır ve onların Ömer’e kazandırdığı iradesizliktir. *‘‘İçimdeki bu melun şeytanı boğacağım.’’ (Ali, s. 224)*

Ömer her ne kadar bu insanların etkisi altından çıkmak istese de kendi iç dünyasında bunu başaramamıştır başka insanların himayesi altında yaşamayı kendi gururuna yedirememiştir. Çünkü hayatın anlamını aramasına rağmen çaba sarf etmemekte ve üşenmektedir. Aynı zamanda aklına bir çözüm yolu, bir fikir gelse bile ucundan yakalayıp devamını getirmeyen bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden kendi hayatındaki kararları hep başkaları vermiştir.

Yapıtta, Ömer’in iç dünyasını yansıtan bir diğer özelliği ise Macide hakkındaki düşünceleridir. Yazar Ömer’in Macide hakkındaki düşüncelerini anlatım tekniklerinden iç monolog kullanarak okuyucuya aktarmıştır.

b. BEDRİ

Yapıttaki odak figürlerden biri olan Bedri'nin her zaman insanların iyiliği için çabalamış olduğu görülmektedir. Ailesini geçindirmek için çalışması, hasta olan ablasına özenle bakması aynı zamanda kendi ailevi sorunları dışında Ömer ile Macide'ye maddi ve manevi açıdan destek olması, Bedri'nin iç dünyasında insanlara kin tutmayan ve yardım etmekten kaçınmayan bir yapıya sahip olduğunu kanıtlar.

Bedri anlatılırken anlatım tekniklerinden geriye dönüş tekniği kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise Bedri'nin hem geçmişinden hem de şimdiki yaşantısından bahsedilmesidir. Geçmiş yaşantısına bakacak olursak Bedri, Macide'nin Balıkesir'deki mektepten müzik ve piyano hocasıdır ve yapıt boyunca Macide'ye olan ilgisini görmek kaçınılmazdır. Macide'ye olan ve yıllarca kendisine bile itiraf edemediği ve kendisinden bile sakladığı bazı hisleri vardır. Bu hisleri söylemekten çekinmiştir çünkü Balıkesir'de Macide'nin öğretmeni olarak çalıştığı mektepte, Bedri'ye bu konuda eleştiriler getirilmiş ve Bedri aralarındaki öğretmen- öğrenci ilişkisini bozmamak için duygularını bastırmak zorunda kalmıştır. Bedri'nin bu hislerini hep gizli tutması, Macide'nin onunla değil de Ömer ile birlikte olmasına sebep olmuştur. Şöyle ki Macide İstanbul' a gelmiş ve uzun bir süre içinde karşılaşmamışlardır. Bunun sonucunda Macide'nin başka bir insanla tanışması ve evlenmesi onu şaşırtmıştır. Onu şaşırtmasının nedeni ise Ömer'in Bedri'nin yakın arkadaşı olmasıdır. Geçmişte birbirlerine aşka benzer bir ilgi duymuş olan Bedri ile Macide, hayatın onlara sunduğu koşulların değişmesi ile birlikte arkadaşça bir ilişki içine girerler. Bu bağlamda Bedri hem Macide'nin hatırının hem de Ömer ile olan dostluğunun etkiyle, onların yaşantılarına tanık olup sıkıntılarını gördüğü için onlara her açıdan destek olur. Ancak kendi kişiliğine uygun bir davranış onlara bu yardımları asla Ömer ve Macide'yi rahatsız ve mahcup edecek bir biçimde yapmaz.

Bedri'nin iç çelişkilerini toplum açısından ele alırsak yapıtta aydın sayılabilecek tek insanın Bedri olduğu görülmektedir. Bir öğretmen olması ve asla kibarlığından ödün vermemesi toplumda onu hep saygın bir kişilik kılmıştır. Sırf ailesine daha fazla para götürmek için geceleri eğlence kulüplerinde çalışması onu rahatsız etmektedir. Bunun nedeni onun çalıştığı yerde yapılan müziğin gerçek müzik, gerçek sanat olmadığını sadece ortam ve para için insanların böyle müziği kullandıklarını düşünmesidir.

‘‘Benim nefretim buralarda çalınan şeylere!... Bunlar alaturka değil, bunlar alafranga değil, her şeyden evvel müzik değil... Şark ve Garp müziğini birbirinden ayırmaya çalışmadan evvel her iki nev 'in iyisini kötüsünden ayırmaya çalışmalıyız. Otuz kırk seneden beri bu memlekette yarım sayfalık bile güzel beste yazılmamıştır. Buralarda çalınanlar bayağılığın. ademi iktidarın ifadesidir! ‘‘ (Ali, 158)

Ayrıca Bedri'yi rahatsız eden bir durum da aydın gibi geçinip aydın olmayan yazarların ve şairlerin kendileriyle çelişmesi hem kendilerine hem de çevrelerine yalan söylemesidir. Bununla birlikte şairlerin anlamdan çok cahil okuru etkilemek için şiiri ucuz numaralara başvurarak kullandıklarını düşündüğü görülmektedir.

"Halbuki yüzüne dikkat etsen, ruhunun iç taraflarında nasıl külçe halinde bir yalanın saklı olduğunu görürsün. En korkunç yalan da budur: Kendimize karşı bile kullanacak kadar pençesine düştüğümüz bu derin ve gizli yalan... Onu içinde yaşadığı cemiyet üzerinde düşünmekten alıkoyan, Budizme götüren, Çin felsefesine saptıran, tasavvufa daldıran hep bu ruhundaki büyük yalandır. Kôinatın alelade seyri ile, maddi şeylerle hiç alakası yokmuş gibi görünen zekôsı, zengin babasından para koparmak için öyle kurnazca, öyle esnafça hileler bulur ki, bir sene düşünsen akıl edemezsin... " (Ali, 202)

“Yalnız şair, bizim ne mal olduğumuzu bildiği için, birkaç ucuz ve basit vasıtaya müracaat etmiş: Bunlardan birincisi, tesirli olduğunu şimdiye kadar daima ispat eden, mistik havadır. Cahil ve dalavereci bir yobazın kendini muhite yutturmak için müracaat ettiği esrarlı ve muammalı birkaç formül, birkaç dini teşbih, bir iki karanlık ifade bugün bile derhal aydınlık düşünceleri bulandırıyor. Kendilerinde bir şeyler bulunduğunu vehmeden bütün âcizlerin hiç şaşmadan bu basit çareye: Karanlık ve karışık olmak suretiyle derin ve manalı görünmek hilesine başvurduklarını unutuyoruz;” (Ali, 201)

Bu bağlamda, Bedri’nin topluma karşı eleştirel bakış açısıyla, aydın görünümlü olup aydın olmayan insanların gerçek yüzlerini okuyucuya yansıtmasıyla yapıttaki tek aydın insan olduğu görülür. Ayrıca aydın insanın tüm özelliklerini de taşımaktadır. Kararlı, tutarlı, geleceğe inançlı ve nerede ne zaman gerçekleştireceğini bildiği davranışları ile aydın insanın aynasıdır.

c. MACİDE

Macide yapıtta kadın figürün toplumdaki yerini simgelemektedir. Konservatuar öğrencisidir ve müzikle ilgilenmektedir. Dönemin toplumsal yapısına rağmen okumaya çalışması ve alışılmışın dışı sayılabilecek bir alanla ilgilenmesi onun inatçı ve kararlı bir yapısı olduğunu gösterir. Konservatuarda okuması aynı zamanda çağdaş ve aydın yapılı bir birey olmaya çabaladığının göstermektedir. Bununla birlikte hırslı olması ve istediğini almak için elinden geleni yapması güçlü bir kadın olduğunu belirtir.

Aynı zamanda Macide’nin yapıt boyunca içine kapanık olduğu görülmektedir. İnsanlarla iletişim kurmaktan kaçınması, onları fazla abartı ve yapmacık bulması onun çevresinde arkadaşı olmamasını göstermektedir. Aynı zamanda ortaokuldayken her zaman oradaki kızlardan kendini farklı görmesi ve bu yüzden hiç kimseyle yakın olamaması onun ilerideki yaşamını da etkilemiştir. Buna örnek olarak Ömer ile tanışmaları verilebilir. Macide Ömer ile tanıştığında daha önce hiç kimse ona aşkını ilan etmediği için etkilenmiş ve Ömer’in kim olduğuna bile

önem vermeden onun bu hislerine karşılık vermiştir. Bu da Macide'nin duygularıyla hareket eden ve gerçeği tartmayan bir birey olduğunu göstermektedir.

Macide her ne kadar bildiğini okusa ya da her ne kadar kararlı bir yapıya sahipmiş gibi gözükse de aslında daha oturaklı kararlar verememesidir. Çünkü hem çevresine hem de Ömer'e karşı tutumu değişkendir. Bunu onun yaşına ve saflığına bağlamak mümkündür. Ömer'i çok sevdiğini söylese de bazen duygularından şüphe etmektedir. Yazar burada anlatım tekniklerinden iç monolog kullanarak Macide'nin düşüncelerini okuyucuya aktarmıştır (alıntı)

Aynı zamanda Macide, yapıtta sabırlılığı ile önemli bir yere sahiptir. Ömer'in tutarsız tavırlarına karşı her zaman sakin ve anlayışlı kalmaya çalışmıştır ancak yine de kendi içinde çeliştiği görülmektedir. Ömer'i sevdiğini söylese de bazı davranışları onu Ömer'den uzaklaştırmıştır ve Macide bunu kabullenmek istemese de Ömer'den uzaklaşmıştır. Şöyle ki Ömer ondan ayrıldığı zaman o kadar da üzülmemiş ve sanki hayatında bir değişiklik yokmuş gibi hayatına Bedri ile devam etmiştir.

Bu bağlamda Macide yapıtta her ne kadar güçlü kadın figürü temsil etse de kendi içinde çelişmektedir

C. Aşk

Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtındaki önemli öğelerden biri aşktır. Bu aşk yapıttaki iki odak figür olan Ömer ve Macide aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Anlatıcı bu aşkı anlatım tekniklerinden iç monologdan yararlanarak okuyucuya aktarmıştır. Yapıtta ilk başta Ömer ile Macide'nin ayrı ayrı tanıtıldığı görülmektedir. Ömer ve Macide çevrelerine uyum sağlayamayan iki insandır. Bu ilişkinin altında yatan etkenlerin en önemlisi budur. Yapıt Ömer ile başlamaktadır. Ömer'in fiziksel betimlemesi ile başlayan yapıt, çevresi ile olan ilişkileriyle devam etmektedir. Toplumsal yapıda her zaman parası olanların refah içinde yaşayanların ön planda olduğu ve maddi durumu iyi olmayanların her zaman diğerleri tarafından dışlandığı kaçınılmazdır. Az miktarda para kazandıran bir işte çalıştığı için Ömer sık sık para konuşmakta ve paraya ihtiyacı olduğunu dile getirmektedir, ancak bu sayede toplumda bir saygınlığı olacağını yanı sıra isteklerini elde edebileceğini düşünmektedir. Ancak çevresi ile olan ilişkilerinde hep içine kapanık ve silik taraf olduğu görülmektedir. Yapıt boyunca Ömer'in ailesinden, anne ve ya babasından bahsedilmemesi, onun ailesinin Ömer'in hayatında pek de fazla yer tutmadığını gösterir. Aile sevgisinden yoksun büyüyen bireylerin insanları sevmeye, merhamet göstermeye alışık olmadıkları bilinmektedir. Bu bağlamda Ömer'in toplumda silik kalmasının bir nedeni de aile sevgisinden, bir arada olma duygusundan yoksun olmasıdır.

Yapıtın bir diğer odak figürü olan Macide ailesinin yanından ayrılmış İstanbul'da Emine teyzesiyle beraber yaşamaktadır. Macide'nin ailesinde baba sevgisinden yoksun büyüdüğü göze çarpmaktadır. Babasının küçükken onunla ilgilenmediği hatta Macide İstanbul'a giderken bile çok fazla üzülmediği belirtilmiştir. Bu bağlamda ailesi ile ilişkisinin zayıf olduğu görülmektedir. İstanbul'daki hayatını ve Emine teyzenin evini ele alacak olursak, Macide'nin emine teyze ve ailesiyle de göz ile görülebilir bir ilişkisi olduğu söylenemez. Örneğin Emine

teyzenin eşi Galip amcanın Macide'yi sadece babası tarafından her ay gönderilen bir miktar para gibi yani *“Bu kırk liranın sebebi”* (Ali, 25) olarak görmesi Macide'nin kendini soyutlamasının ve çevresi ile iyi bir iletişim kuramamasın bir kanıtıdır. Aynı zamanda Macide'nin aşka olan inancını kaybettiği ve aşktan korktuğu göze çarpmaktadır. Anlatıcı bunu geriye dönüş tekniği kullanarak okuyucuya aktarmıştır. Macide'nin müzik öğretmeni olan Bedrinin Macide'ye olan ilgisinden dolayı müdürün onların arasında bir şeyler varmış gibi davranması ve Bedri'yi öğrenciye yan gözle bakmak ile suçlaması onların arasındaki birbirlerine bile itiraf edemedikleri hoşlanma durumunu ortaya çıkarmıştır. *“Müdür onun gözlerini istemeyerek Macide'nin üzerine çevirmişti.”* (Ali, 39). Bu bağlamda Macide ve Bedrinin arasındaki başlamadan biten ilişki Macide'nin ileriki yaşamında aşka bakış açısını değiştirmiştir.

Ömer ile Macide'nin aşkını temellendiren asıl neden, her ikisinin hayatlarında eksik buldukları kısımları tamamlamalarıdır. Macide çevresine meydan okumaktan çekinmeyen, kendine göre doğruları olan ve bu doğrulara göre hareket eden bir bireydir ancak Ömer, çevresindekilere göre hareket eden ve onların isteklerine karşı koyamayan, hayattaki doğrularını belirlememiş bir karaktere sahiptir. Ancak Her ikisinin de ortak noktası toplumda iletişim kurmaktan kaçınan figürler olmalarıdır. Ömer aile sevgisi ve güvenden yoksun olduğu için Macide'de o sevgiyi güveni sıcaklığı bulmuştur, hayata karşı artık Macide ile beraber göğüs germesi ona cesaret vermiştir. Bu bağlamda eve para ile dönmek istemesini, Macide'den para alınca kendisi mahcup hissetmesini Macide'yi ailesi gibi gördüğünü göstermektedir. Eve geldikten sonra Macide'nin tok gözlülüğü, eve getirdiği sıcaklık Ömer'i ona daha çok bağlamıştır. Macide ise aşka olan inancını Ömer ile yeniden kazanmıştır. Ömer'in ona gösterdiği ilgi, ona iyi niyetle yaklaşp evini açması, yani Macide'ye hiç tatmadığı *“önemsenmek”* hissini tattırması Ömer'i Macide'nin gözünde değerli tutmaktadır.

SONUC

Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı yapıtında bireylerin toplumla çelişkisi, iç dünyaları göz önünde bulundurarak okuyucuya aktarılmıştır. Bireylerin toplumda bir yeri olduğu ve bu yeri yine toplumdaki insanların belirlediği anlatılmaktadır. Odak figür olan Ömer'in de toplum tarafından kapana kısıtlanmış, baskı altında olan bireyleri temsil ettiği görülmektedir. Bu yüzden her ne kadar kişiliği ile ilgili sorunlar yaşasa da ve bu sorunları düzeltmek istese de toplum baskısı yüzünden düzeltememektedir ve bu baskıyı "içindeki şeytan" olarak tanımlamaktadır. Sonuç olarak yapıtta Ömer'in başına gelenler tamamen çevresi yüzündendir. Macide ile ayrılması, çevre baskısı yüzünden işlediği suçtan dolayı hapishaneye girmesi ya da veznedar gibi masum bir insanı kullanıp vicdan azabı çekmesi gibi olayların hepsi çevresi yüzündendir. Bu yüzden bireyi olumlu ve ya olumsuz yönde etkileyen en büyük etken çevredir ve yaşadığı toplumun yapısıdır.

KAYNAKÇA

Ali, Sabahattin, İçimizdeki Şeytan, Beyoğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003